

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél ár- engedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Legujabb egyházi törvényeink.

A magyarországi ev. ref. egyház törvényhozó zsinata által alkotott törvényeket apostoli királyi Ő felsége legközelebb megerősítvén, azok további intézkedés végett a zsinati elnökséghez immár leérkeztek. A törvényeknek általános czimök: a *magyarországi ev. ref. egyház alkotmányos szervezete*. Három főrészből áll u. m. I. *Egyház alkotmány*, mely tárgyal az egyház képviseleti s kormányzati hatóságairól; az egyes egyháztagokról és az egyházi tisztviselőkről; a lelkészválasztásról; az egyházi adóról és a közalapról. II. *Egyházi törvénykezés szervezete*. III. *Köznevelési s közoktatási szervezet*. Az egész összesen 498 §-ból áll.

Összehasonlítva már ezen alkotmányos szervezetet a debreczeni zsinat által alkotott és eddig érvényben állott törvényeinkkel, a következő főbb különbségeket jelezhetjük:

1. Az egyházkormányzati hatóságok szervezésénél, az egyházi tisztviselők választásánál, a befolyás az egyházközségek népességére is tekintettel állapított meg; melynek következtében az adandó szavazatok száma nem egyedül a lelkészek számától, hanem a lelkek számától is föltételeztetik; azonban oly mérséklettel, hogy a szavazatok száma a népesség alapján 6-nál többre a legnépesebb egyházban sem emelkedhetik. Ezenfelül azon anya egyházakat, melyek nem teljes gymnasiumot tartanak fen még egy, azokat melyek főgymnasiumot vagy tanítóképezdét tartanak fen, még két szavazat illeti meg.

2. Eddigi egyházi törvényünk a bírósághoz csakis fegyelmi esetek elintézését utalta, jövőre az egyházi közigazgatás keretében fölmerülő vitás ügyek ellátása is bíróság elé tartozik. Külön közigazgatási bíróságok azonban nem

állítottak fel; úgy a fegyelmi vétségek mint a közigazgatási vitás ügyek elbírálása egy bíróság hatáskörébe utaltatott. Ezen elv alapján a közgyűlések teendői kevesbültek, mert több tárgy melyek eddig azok által intéztettek el, jövőre a bíróság hatáskörébe tartoznak.

3. A tisztviselők között találjuk a szegények és árvák gondnokát, az egyházmegyei s kerületi ügyészeket mindezen állások fölvételtek, teendőik szabatosan körülíratnak, a melyeknek majd jótékony hatását bizonyára senki kétségbe nem vonhatja.

4. A lelkészválasztási törvényeknél találunk legtöbb eltérést; a sok helyen és vidékeken nagy idegenkedéssel fogadott kijelölés eltöröltetett, a kellőleg minősített pályázók mind választhatók; sőt a meghívás útján való választás is egy esetben ha t. i. az illető jogosult választóknak legalább két harmada egy jelöltben állapodik meg — megengedhetőnek mondatott ki. A szabályellenes választások esetében kövendő eljárás szabatosan körülíratott.

5. A bíróságok kebelökből bizonyos időtartamra a halasztást nem tűrő esetekre kiküldött tanácsokat alkothatnak; az eljárásban a szóbeliség csak az elsőfoku bíraskodásra szorítottatik. Oly fegyelmi esetekben, melyekben hivatalból eljárásnak szüksége forog fenn, a vád képviseletéről a törvényben gondoskodás történt. Végre a közigazgatási vitás ügyek az egyházkerületi bíróságok által végleg elláttatnak.

6. A zsinati képviselők száma a dunántuli egyházkerületre kettővel növeltetett és így jövőre 116-an alkotják az egyház törvényhozó testületét; a zsinati választások 10 évre érvényesek, minek következtében a netalán időközben fölmerülő törvényhozás szüksége, jövőben könnyebben megoldható s elintézhető lesz.

7. Az egyházi adóról és közalapról szóló szakaszok többféle czélszerű módosításokkal bővítettek, melyek következtében az egyházi adó kivetésénél és fizetésénél az eljárás könnyítettett, a törvény védelme az egyház tagokra nézve biztosabbá s megnyugtatóbbá tétetett; a közalapra nézve az egyházkerület megengedheti, hogy a kivetés 5 évről 5 évre történjék, mely által nagyobb népességű egyházaink könnyebben intézhetik el évi járulékaiknak beszolgáltatását; az osztályba sorozás szabatosan megállapított.

8. Végre a mi legfőképen megkülönbözteti ezen törvényeinket a régibbtől az, hogy ebbe a köznevelési s közoktatási szervezet is fölvétetett és így most már teljes egész egyházalkotmányunk. Azonban ezen iskolai szervezet csak oly terjedelemben vétethetett föl egyházalkotmányunk keretébe, a meddig az abban foglalt intézkedéseket az állami törvényhozás szükségkép érintetlenül hagyta s fogja hagyni; tehát csak azon intézkedések megállapítására szorítkozhatott a zsinat, a melyekben kétségbe vonhatlan autonóm jogaink nyerne alkalmazást. Így történt az hogy az iskolai szervezetből a tantervre, tanulmányi rendszerre vonatkozó intézkedések mind elhagyattak.

Az iskolai szervezetben, hogy a tanítók s tanárok fizetésének minimuma meg van határozva és hogy a középiskoláknál az igazgatóságok legalább 6 évre töltenők be — a jó

iskolai igazgatás egyik lényeges föltétele gyanánt tekinthetők. Az egytetemes tanügyi bizottság más alapon való szervezése is mint eddigelé — csak helyeselhető.

Imé ezekben tüntetjük föl a különbségeket!

A megerősített törvények kinyomatásáról azonnal intézkedett a zsinati elnökség, és reménylenünk lehet, hogy e hó végére már azok közkezen foroghatnak.

E törvények kihirdetéséről az e kerületek belkörüleg fognak intézkedni.

A zsinati elnökség pedig kötelességének tartotta megkeresni a miniszterelnököt, oly intézkedés megtételére, hogy úgy itt az anyaországban mint a társ Horvátországban a közigazgatási s bírósági hatóságokkal közöltessenek törvényeink. A mi sok félreértésnek, zavarnak és kellemetlenségnek fogja elejét venni; a melyekben a legközelebbi multban oly bő része volt egyházi hatóságainknak.

A törvények királyi megerősítéssel láttattak el, most egyházunkon s annak tagjain áll, hogy szentesítést is nyerjenek a gyakorlati életben, a mi kétségtelenül be fog következni, ha a szeretet, igazság és méltányosság érzetével járunk el azok alkalmazása körül. Ugy adja Isten!

Tóth Sámuel.

✠ TÁRCZA. ✠

A magyar nemzet jogállása az egyházi külső kormányzat terén.

(Folytatás.)

Azok ellen, a kik eddig a legfőbb kegyúri jog természetét vizsgálták, szerző azon hibát róvja meg, hogy azt egészen különleges, a magyar közjog rendszerében különálló felségjog gyanánt tekintették s mint ilyet vizsgálták. Téves következtetésre kellett jutniok.

Az egyházi felfogás védelmezői igen egyenes, bár téves úton haladnak. Szerintök a legfőbb kegyúri jog a pápáktól eredvén, tisztán egyházi és vallási jelleggel bír. A magyar korona viselői nem mint királyok bírták e jogot, hanem mint a pápáknak a magyar kath. egyház élén helyettesei. A pápa és a korona, nem pedig a pápa és a nemzet közti jogviszonyról van itt szó.

A kik azonban a legfőbb kegyúri jogban állami momentumokat kerestek s e végett kutatták a régi törvényeket, okmányokat — lépten-nyomon igen sok nehézségre akadtak. A sok ellentétes tünet zavarba ejtette őket. Egyszer a pápai székeknek, másszor az állami felfogásnak túlsúlyát észlelték; egyszer a legszélsőbb határokig elmentek királyaink joguk gyakorlásában, másszor kevéssel is megelégedtek, sőt voltak korszak-

kok, melyekben a legfőbb kegyúri jog olyan volt, mint a hereditas jacens: a törvényes örökös nem vette azt birtokba. Sőt tényleg arra is történt kísérlet, hogy a pápák vissza akarták venni az apostoli jogot, vagy legalább megcsonkítani.

Ily jognál azonban, melynek élete nyolcz századnál idősebb, az ily változások mit sem határoznak. Mivoltát nem az egyes időpontok, hanem a nyolcz százados gyakorlás szellemében kell megítélni. Ha ekkép járunk el, három lényeges momentum fog előtünk kidomborodni:

1. Hogy a legfőbb kegyúri jog tényleg a *római sz. széktől veszi eredetét*.

2. Hogy e jog, százados gyakorlásának s fejlődésének eredményeihez képest állami joggá, a *magyar közjog kiegészítő alkatrészévé* lett. Tehát nem szabad ezt különálló intézménynek tekinteni közjogi rendszerünkben. Csak keletkezése és esetleges megszűnése más, de lényege ugyanaz, mint a többi felségjogé.

3. Hogy meg nem szűnhetik a sz. szék visszavétele avagy lemondás által, hanem csakis az állam és az egyház viszonyában támadható oly változás folytán, a mely annak gyakorlását feleslegessé, avagy lehetlenné teszi.

A mi az első pontot illeti: királyaink soha sem kételkedtek apostoli joguk sz. széki eredetében. Ez a felfogás megtartotta magát napjainkig. Volt idő, midőn a nemzet egy része valóban azt hitte, hogy nemcsak

Fordulóponton.

Az ultramontán izgatások végzetes lejtőre készülnek sodorni a magyar kath. egyházat és a magyar nemzeti társadalmat.

A közös pásztorlevél még csak Antonius véd-beszédje volt Caesar felett. Egy tendenciájában izgató, kifejezéseiben sima és rugékony, külszínében egy magas és vallásos apologetiko-polemikus irat, első sorban a katolikus egyház, de tüntetőleg az általános erkölcs-vallási érdek és a patentírozott kath. magyar hazafiság szempontjából is.

Azóta rendre kezd megvilágosodni a sötét meredély, melyet a sima külalak és a vallásos külső erkölcsi mez átlátszón takar.

Ime az Ézsau szőrös kezei és a Jákób édes szavai. Egymásután jelennek meg a különbnél-különb kommentárok hozzá a hevesebbnél-hevesebb kísérő levelekben, a kath. népgyűlések mozgalmában és a kath. párt sajtó fékevesztett tombolásaiban.

A mosdatlan rágalom, az elfojtott harag, az elvakult düh, a hazafiságát és emberiségét levetkezett fanatizmus üli bennök vad orgiáit.

Az eszélyes óvatosság mindinkább-inkább háttérbe szorul. Míg a közös hadüzenetben még az ész minden csalfaságával áztatják el a vallásos lelkiismeret és a hazafiúi aggodalom szavát: ma már álarczukat levette, nyílt lázadással fenyegetik meg az államot. Egy zsidó szent Bertalan-éjt helyeznek kilátásba és az antiszemizmus rémének felköltésével a szicíliai zavargásokat akarják itt a hazában megvalósítani.

Átlépi a magán és köztisztesség szentelt korlátait, valóságos hajsztát tartanak az országos képviselők ellen; beszédek, magánlevelek, tanuk előtt elejtett nyilatkozatokat, úgy az illetők, mint a törvényhozás méltósága és függetlensége ellen kicsikart reverzálisokat kutatnak össze és azokat szegzik mint fegyvert az ingadozó keblek ellenébe.

az apostoli jog, hanem a királyi hatalom is a sz. szék-től származik. Szerencse, hogy ez lezúgta Gentilis bibor-nokot s megmentette a választási elvet.

A mi a második tételt illeti, a legfőbb kegyüri jog kezdetben kétségkívül főleg a királyok joga volt, a nemzet erre is, mint egyéb kir. jogokra, kevés befolyást gyakorolt. De valamint sz. Istvánnál nem vészett el az az elv, hogy a magyar nemzet és uralkodója egységbe forrnak, úgy ez az elv első nagy királyunk után csakhamar kifejlődött. A magyar korona nem szerezhett oly külön jogot, melyet nem a nemzettel együtt birt volna. Habár tehát a legfőbb kegyüri jog a magyar királyoknak adott privilégium volt, e kiváltság *egyszer-smind a magyar nemzetet* illette meg. Ez a tétel a magyar közjoggal kapcsolatos. A másik meg az egyház-joggal, az t. i. hogy az apostoli jog adományozása, mely az egyházjog általános szabályai alól kivétel gyanánt tekintendő, *állandó és visszavonhatlan* jelleggel birt. Különben a konfliktusok idején a pápák egyszerűen visszavehették volna. Ha valamelyik királyunk a legfőbb kegyüri jog valamely alkatrészéről lemondott, a következő királyok már újra, egész terjedelemben gyakorolták azt, minden újabb adomány nélkül. A magyar korona *elvéülhetlen joga* gyanánt tekintették azt.

Később az apostoli jog állami jellege mindinkább kidomborodik. Legelőször Hunyadi János kormányzósága alatt tűnt ki, hogy a legfőbb kegyüri jog nem a királyok személyes, hanem a *korona, vagyis a nemzet és az állam*

Egy valóságos vallás-társadalmi ostrom-állapottal akarják megfélemlíteni a törvényhozás függetlenségét és a nyilatkozó szabad közvéleményt.

Reméljük, hogy ez nem fog nekik teljesen sikerülni.

Nem hiányoznak Istennek hála a megnyugtató jelek magában a katolicizmus kebelében sem.

Samassa érsek nemes hangja, magyar főpaphoz illő óvástétele, Dessewffy és Bubits püspökök mérsékeltebb, hazafiasabb nyilatkozatai, Károlyi István gróf önértékes felvilágosult állásfoglalása, nem fognak hatás nélkül maradni első sorban magukra a magyar katolikus egyházi férfiakra, és különösen a felvilágosult hazafias világiakra nézve. És tisztázódní fog a most beborult politikai láthatár is.

Szokatlan látvány terül el most szemünk előtt. A törvénytelen reverszálisok feletti szemianyás, államférfiainknak és a pártoknak gyors állásváltoztatásai, a sanda gyanúsításnak erősödő szava, hogy a nagy reformok csak önző párturalmi érdekeknek takarói, az intakt jellemeknek gyászos megfogyatkozása mindenütt megtermették a keserü gyümölcsöket.

A politikai pártok keretei ingadoznak. Mint szélvész hányta hajók eresztékeikben recsegnek és ropognak és darabokra készülnek szétszakadni.

Régi kipróbált, megcsontosodott független gondolkozású férfiak habozva állanak. A 48-as párt többsége csak látható küzdelem után tudja magát a szabadelvű reformok támogatására elhatározni.

Maga az erős kormánypárt is bomlik. Minden nap új kilépések hírért hozzák a lapok. Egymásután hagyják el azok a képviselők, a kik vagy egyáltalában nem is hittek a nagy reformjavaslatok komolyságában, vagy pedig az utolsó percekig ki akarták használni az uralkodó párt nyújtotta kiváltságos helyzetet.

Csak a mérsékelt ellenzék, a híres nemzeti párt csendes. Egy roppanását hallottuk csupán, midőn Apponyi gróf kétértelmű újsztendei nyilatkozatára Horváth Gyula

joga. Nemcsak azért, mert annak gyakorlása felől az orsz.-gyűlés intézkedett, hanem főleg az által, hogy Hunyadi János, a kormányzó, gyakorolta azt: Mátyás is a koronának s így a nemzetnek és államnak tulajdonította a legfőbb kegyüri jogot s annak gyakorlásában az ország függetlenségének biztosítékát látta, midőn kimondá, hogy *a keltős keresztet inkább hármásra választatja, hogy sem a főpapok kinevezését a szentszékre bizza.*

Ez időtől kezdve az apostoli jog határozott állami irányban fejlődött.

Verbőczy a maga Hármaskönyvében (I. R. 11. 9.) világosan állami jognak nevezi a legfőbb kegyüri jogot.

A Habsburgok is a magyar főhatalommal együtt kapták az apostoli jogot, pusztán azon tény által, hogy I. Ferdinánd magyar királylyá választatott. A nemzet a választás által adta azt nekik; a sz. szék nem adományozta azt újra.

Ha végre az apostoli jog megszűnéséről beszélünk, akkor azt kell mondanunk, hogy az nem szünhetik meg sem pápai visszavétel, sem lemondás által, hanem megszűnik *ez önmagától*, mihelyt a kath. egyház a magyar államtól külön válik; mihelyt többé nem lesznek összekötő kapcsok az egyház és állam közt.

Akkor a magyar királyt nem illeti meg több jog a kath. egyház, mint a többi felekezet irányában. Legfőbb felügyeleti joga mindenikkel szemben az állami souverainitásból fog következni.

felhivatalosan kivált belőle. Azóta elült s ha hinni lehet lapjainak, új hivatásához készül elő. Ha nem szívből, hát színből mérsékelt ultramontán hajlamokat fog ápolni s a sötét klerikálizmustól irtózó, de a szabadelvű reformokat perhorreskáló félhazafias és féldemokratikus elemek felvétele által fogja megmenteni a hazát.

Reméljük, hogy nem lesz rá semmi szükség.

Itt sem hiányoznak a megnyugtató jelek. A politikai pártok kötelekein felül kezd mint egy szilárdulni kezdő üstökös feltűnedezni az igazi szabadelvű hazafiak, az erős tűzpróbákban megedzett törhetetlen jellemek állásfoglalása, egy új párt a pártokban, mely nem a hatalmat nézi, hanem a hazát; nem a magánérdeket, hanem a közjót; nem sebeket üt, hanem gyógyít; nem pusztá dogmatikus elvekre esküszik, hanem ott, a hol a haza és az emberiség érdekeiről van szó; nem köti meg magát és nem kérdi sem a farizeussal kicsoda az én felebarátom? hanem segít; nem teszi fel Pilátussal a kérdést, hol az igazság? nem mossa kezeit az ártatlan véretről, hanem cselekszi az igazságot és az önzetlen hazafiúi kötelesség nagy munkáját.

És tisztázódní fog a helyzet a szédítő zűrzavarban kavargó vallástársadalmi kérdésekre nézve és magára a protestántizmusra nézve is.

Most egyfelől az ultramontánizmus támadása ellenében hozta az alkotmányos törvények iránti hűséggel az egyház fogalmát; a hittelt a hazaszeretetet s a felvilágosult emberek szemében gyanussá tette a vallásosságot magát. Másfelől ugyanazok, a kik önző felekezeti érdeket védelmeznek és készek érte még a hazát elárulni s azok a párt be, párt ki képviselők, a kik vagy saját jellem-gyengeségüket akarják elpalástolni, vagy saját hibás számításukat akarják mentegetni: minden bajt a mi nyakunkba varrnak és úgy tüntetik fel a közérdek, az emberi felvilágosultság, az egységes állami jogrend a vallás és egyház összekuszált kérdéseinek megoldását célzó nagy

reformjavaslatokat, mint pusztá protestáns vallásfelekezeti érdeket.

Bízunk benne, hogy nem fognak megtéveszteni senkit s nem fognak közülünk megtántorítani egyet sem.

A protestántizmus és közelebbről a magyar református egyház nem szolgált soha önző felekezeti érdeket, mindig egy volt a hazával, melynek sorsához sorsát elválaszthatatlanul hozzákötötte, a külső és belső szabadság felé törekvés az emberi jogok és felvilágosultság tisztelete, a végtelen tökéletesség felé való haladás nem festett czégére, piaczi jelszava, hanem négyszázados élet elve, melylyel vallásos hitelve, alkotmányos autonómiaja a legszorosabban összeforrvan van. S a mi azokat a konkrét vádakat, a Tibád-féle inszinuációkat illeti, azok minden alapot nélkülöznek.

Bár joga lett volna hozzá, a magyar ref. egyház nem foglalt eddig hivatalosan állást a reformjavaslatok ügyében.

Az a töredék pedig, a melyet körülbelől Mocsáry képvisel, egyenesen ellene nyilatkozott. De nem pusztá felekezeti érdekből, hanem azért, mert a javaslatok szerinte nem liberálisok.

S nem birt bennünket egyoldalú felekezeti térre hajtani még azon körülmény sem, hogy anyagilag mi is újabb nehézségeknek nézhetünk elébe.

Mi csak a haza érdekére, az igazi szabadelvű fejlődés, az állam és egyház összezavart kérdéseinek szerencsés megoldására néztünk s ha egyes férfaink már állást foglaltak, s ha a sötétség férfainak, ha a saját hibáikat takargató jellemszegényeknek, a haza nyílt és titkos ellenéinek az emberi felvilágosodástól irtózó retrograd lelkeknek mégis úgy tűnik fel, hogy a haladás a magyar hazafiság, a liberálizmus zászlója a protestántizmus és különösen a magyar református egyház soraiban lobog: csak arról tesznek elementáris erővel bizonyosságot, hogy protestánsnak és kálvinistának lenni egyet jelent itt e földön a magyar hazafisággal, az alkotmányos törvények

A míg azonban az apostoli kir. jog létezik, nem lehet az felekezeti joggá, hanem kell, hogy állami jog maradjon.

Vakmerő kísérlet, midőn a legfőbb kegyúri jogot felekezeti joggá akarják devalválni.

Minden jog, melyet a király mint ilyen és nem mint magán egyén gyakorol, állami jog s a jog gyakorlásának ténye állami cselekmény.

A nemzet egy részének (görög kel., protestánsok, unitáriusok) a kath. vallástól elszakadása az apostoli jogokat sem meg nem szüntethette, sem meg nem szoríthatta.

Sőt bizonyos, hogy a pápák például a reformáció után is mindig elismerték a magyar királyok apostoli jogait, s nem mondták azt, hogy miután a protestántizmus vallásilag szétszakította a nemzetet, az apostoli jogokat visszakövetelik. Jellemző, hogy ép a reformáció után intézkedett legtöbb törvényünk az apostoli kir. jogok gyakorlása felől, egész az 1848: III. t.-czikkig, mely az apostoli kir. jogok gyakorlását véglegesen a parlament hatáskörébe helyezte. Jellemző az is, hogy míg a pápai szék, a reformáció előtt, több kísérletet tesz az apostoli jogok korlátozására, addig a reformáció után a kísérletek ily nagy mérvben nem ismétlődnek, sőt a klérus, élén Pázmánnal, a legnagyobb buzgóságot fejtette ki az apostoli kir. jogok védelmezésében.

A magyar királyok apostoli jogaikat a reformáció előtt és után egyaránt mint állami jogokat gyakorolták. Igaz, hogy a főpapi kinevezések az o. gyűlés befolyása

nélkül történtek, de azért, mert nem volt felelős kormány. 1848-ban is, a miniszteri felelősségről szóló III. t.-cz. alkotásánál, csak arról volt szó, vajjon az apostoli kir. jogok oly jus reservatumot képeznek-e, melyek elvonhatók a felelős miniszteri és parlamenti rendszer hatása alól; de felekezeti joggá tenni a magyar korona apostoli jogait, még akkor sem akarta senki.

Simor primás még egy kísérletet tett az apostoli kir. jogoknak a parlamenti felelősség alól való kivonására; de ez nem sikerült, nem is sikerülhetett magának az alkotmánynak felforgatása nélkül.

Azóta csak pásztorlevelekben nyilatkoznak az apostoli kir. jogoknak alkotmányos gyakorlata ellen annak kimutatására, hogy a legfőbb kegyuraság felekezeti jog s ekkép a magyar korona eme kiváló jogait a felekezeti színvonalára szállítsák le. A koronát azonban nem lehet leszállítani az állami souverainitás piedestaltjáról a felekezeti főnökség színvonalára. Az a legújabb és legveszedelmesebb elmélet, hogy a legfőbb kegyúri jogok nem államiak, hanem felekezeti, a parlamentárizmus megkerülésével is járna. Legtöbbet ártana pedig magának a kath. egyháznak, ezzel a kath. egyház Magyarországon egyszerű felekezetté lenne, a mivé lenni nem akarhat azon kiváltságok birtokában, melyeknek még mindig részese. Az ultramontánizmus ezen tana ellen tehát főleg az egyházi érdekek tiltakoznak.

A jus placeti-ről szóló VIII. fejezet igen rövid, — mindössze négy oldalra terjed.

tiszteletével és az igazi felvilágosodás és ember-szabadság szent ügyével.

Es ez a körülmény legyen döntő most további eljárásunkra nézve.

Ha eddig haboztunk volna is, ha eddig közönyösekk maradtunk volna is, most, szemben a hazafiatlan igaztásokkal, a társadalmi békét felforgató törekvésekkel, a méltatlan vádakkal, a közélet férfainak ingadozásával, a reakzionárius irány nyílt állásfoglalásával, nyíltan a nagy reformok mellé kell állanunk.

S mert a közélet e nyílt jelenségeiben jelentkező okok elhatározásunkra csak félig elégségesek, meg kell keresni erre nézve a benső rugókat is magukban a javaslatokban s ha nem bírnák azt teljesen, oda kell hatni, miszerint azok a valódi liberálizmus, az állam és egyház közt felforgató surlódások teljes elhárítását magukban foglaló, a társadalmi békét, a magyar állami eszme győzedelmét előmozdító garanciákkal jussanak a végső megoldás elé.

Ne féljünk egyházunk sorsát az igaz hazafiság és felvilágosodottság ügyével összekötni. A hol az erősödik, ott mi is erősödünk; a hol az tért nyer, ott a mi szellemünk hódít. S ha még csakugyan szenvednénk is a jelenben miatta: kárpótol a jövő.

Ebben bizunk. A magyar haza és a felvilágosult magyar hazafias közvélemény pedig ne feledkezzék el róla, hogy velünk szemben nem egy közönyös vallásfelekezettel van dolga, hanem azokkal, a kik a magyarság véréből és csontjából valók s kik az emberi haladás és felvilágosultság úttörői. Ne legyen féltékeny a mi egyházi autonómiánkra, nem a hazától széthuzó velleitások takarója az, hanem az alkotmányos szellemnek, a szabadelvű magyar társadalomnak biztos záloga. S ne féljen a protestáns szellem fényétől, nem pislogó felekezeti méceses az, hanem a magyar hazának, az ég felé törekvő nemes emberi léleknek vezérlő tűzoszlopa.

Ferenczy Gyula.

A kath. egyház mindig tiltakozott az egyházi törvényeknek világi megerősítése s ekkép közvetve a király tetszvényjoga ellen. Ez a jog Magyarországon Zsigmond király óta létezik, kinek híres dekretuma fejvesztés terhe alatt tiltotta meg a pápa, a legátusok stb. leveleinek kihirdetését királyi engedély előleges nyérése nélkül. Ez a jog azonban nem tartozik az apostoli királynak legfőbb kegyúri jogai közé, ez kizárólag az állam szuverenitásából folyó jog, melylyel minden állam bír, ha csak kifejezetten le nem mondott róla. Ausztriában az 1855. évi konkordatumban lemondtak róla; de már az 1874. májusi 7-ik törvény a püspököket arra kötelezi, hogy a rendeleteket a világi hatósággal egyidejűleg közöljék. A konkordatum azonban Magyarországot nem kötelezte. Magyarországon tehát nem szűnt meg, mert a pápai rendeleteket nálunk mindig csak a placetum záradékával lehetett kihirdetni. Alkotmányunk helyreállítása után az 1870. augusztus 9-diki kir. rendelet is felvilágosította a főpapokat e jog érvényben léte felől. Tehát tételes törvényben és törvény erejű gyakorlatban gyökerező joga ez a királynak, illetőleg a magyar nemzetnek.

S ha mégis engedély nélkül hirdeti ki valamely püspök a pápai rendeleteket? Történetünkben nincs arra példa, hogy valamely egyházi férfiú, a placetum megsértése miatt, hűtlenségi perbe keveredett és a hűtlenség szigorú büntetését szenvedte volna. Büntetőjogi hatálya a placetum megsértésének azért nincs, mert e tekintet-

T A N Ü G Y.

Törvényjavaslat

azon nyilvános tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők és tanítónők nyugdíjazásáról és hozzátartozóik ellátásáról, kikről állami vagy más hasonló természetű közrendelkezéssel gondoskodva nincs.

1. §. A felekezetek, törvényhatóság, községek és társulatok által, vagy örök alapítványokból, (ide nem értve a szerzetes-rendek kezén levő alapítványokat) fentartott középiskolák, felsőbb leányiskolák, kereskedelmi középiskolák (akadémiák), valamint az ily jellegű jogakadémiák, tanító-, tanítónő- és kisdévodó-képző intézetek számára országos nyugdíj- és gyámintézet állíttatik, melyből az ezen tanintézeteknél alkalmazott igazgatóknak, tanároknak, tanítóknak, igazgatónőknek, tanítónőknek nyugdíj vagy végkielégítés, özvegyek és árvák részére temetkezési járulék és özvegyi ellátás, illetőleg nevelési járulék biztosíttatik.

E nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe csak oly nyilvános tanintézetek vehetők fel, melyeknek állandó fenmaradásuk biztosítva van.

2. §. E nyugdíj- és gyámintézetre nézve mindenben, a miről az alább következő szakaszokban külön említés nincs, nevezetesen: a szolgálati idő beszámításának s a nyugdíjazási és gyámolítási igény beálltának feltételei, valamint a beszámítható javadalmazásnak s az igényelhető nyugdíjnak, ellátási vagy nevelési járandóságoknak meghatározása stb. tekintetében az 1885. évi XI-dik törvényeziknek a tanárookra vonatkozó rendelkezései szolgálnak zsinórmértékül.

3. §. A nyugdíj és gyámintézet jövedelméül a következő források jelöltetnek ki:

a) A fentebb felsorolt tanintézetek minden rendes igazgatója, tanára, tanítója, igazgatónöje avagy tanító-

ben a büntető törvénykönyv nem intézkedik, kivéve, ha az akkép történik, hogy a cselekmény büntetendő igaztás momentumait tartalmazza. Ha e szerint valamely egyházi férfiú megsérti a kir. tetszvényjogot, a büntető bíróság előtt nem vonható felelősségre. De az állam fejének kötelessége a törvények megtartására felügyelni s mint apostoli királynak joga van büntetni. Eddig az audiendum verbumra való rendelés enyhe büntetése volt szokásban. E megtorlás nyert alkalmazást a székesfejérvári püspök ellen, ki a syllabust engedély nélkül hirdette ki. Szerző nem kétkedik abban, hogy Jekelfalusy püspök rossz példáját más püspökök nem fogják követni. Erre azonban eszébe jut azon fanatikus igaztás, melyet a rozsnói püspök az e. politikai program ellen megindított; meg is fenyegeti tehát ezen főpapot a következő szavakkal: sz. István koronája viselőjének fegyelmi joga van a renitens egyháznagyok ellen, e fegyelmi büntetés kiterjed még a püspökségből való *letételre* is, mint ezt királyaink több ízben megeselekedték. Nem kívánja ugyan, hogy az egyház és az állam közt a viszály ennyire fokozódjék; de tudnia kell a közvéleménynek, hogy az egyház és állam közti békét büntetlenül senki sem zavarhatja meg.

Dr. Kovács Sándor.

(Folyt. köv.)

nője köteles évi törzsfizetésének 300 forinton felüli összege, valamint fizetésének minden szaporodása után (ide nem számítva a lakpénzt) egyszersmindenkorra $\frac{1}{3}$ részt a nyugdíj- és gyámintézet javára lefizetni.

b) A tanintézetek fentartói iskolájok minden igazgatói, tanári, tanítói, igazgatónői vagy tanítónői rendes állásának törzsfizetése s e törzsfizetés szaporulata után évenként 5%-nyi összeget fizetnek. E tartozás az üresedésben levő állások törzsfizetése után is lerovandó.

c) Az elősorolt intézetek tanulóitól (kivételek nélkül) fejenként és évenként a jogakadémiáknál 6 forintnyi, a többi tanintézeteknél 3 forintnyi díj szedetik.

d) E nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe tartozó mindazon tanintézetek fentartói, kik iskolai épületre vagy beruházásra állami segílyt kapnak, e segíly után 15 éven át 3%-ot tartoznak a nyugdíj- és gyámintézet javára fizetni.

e) Az államkincstár a nyugdíj- és gyámintézet szükségleteihez évenként 60,000 forinttal járul hozzá.

Az a) b) és c) alatt kijelölt jövedelmi forrásoknak egymáshoz való arányát az iskolafentartók a helyi viszonyok szerint esetleg módosíthatják, de e módosítás mellett is az ezen forrásokból eredő jövedelmek végösszegének változatlanok kell maradnia. A b) alatt kitüntetett 5%-ból az illető tanerők terhére áthárítható részlet maximuma 2%-ban állapíttatik meg.

Oly intézeteknél, a melyeknél a felforgó különleges viszonyoknál fogva nem valamennyi, hanem csak néhány tanerő nyugdíjazásáról kell gondoskodni, az a) és b) alatti befizetések csak e tanerőkre szólnak, a c) és d) alatt jelölt befizetéseket pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter arányosan állapítja meg. Az illető tanerők megterhelése ez esetben sem lehet nagyobb a fent kitüntetett mértéknél.

Az ezen nyugdíj- és gyámintézetbe történt befizetések visszatérítésének semmiféle körülmények között sincsen helye.

A némely tanintézeteknél már meglevő nyugdíj-alapokat ezen országos intézet létesülte után az iskolafentartók tetszésük szerint vagy az a) b) c) és d) alatt elősorolt befizetések alapjául szolgáló tőkeként kezelhetik, vagy pedig — az egyesek által eddig teljesített befizetések visszatérítését illetőleg netalán szerzett jogoknak épségben tartása mellett — más, eredeti rendelkezésekkel rokon czélokra fordíthatják: de az ezen országos nyugdíj- és gyámintézet kötelékében álló tanintézetek alkalmazottjai s hozzátartozóik számára belőlök egy második nyugdíj- vagy gyámintézetet nem tarthatnak fenn.

4. §. A már fennálló tanintézeteknek e nyugdíj- és gyámintézetbe való belépése az illető iskolafentartónak jelentkezése alapján, mely jelentkezésnek e törvény életbeléptetése után félévén belül kell végbemennie, önkéntesen történik. — Ha valamely már fennálló iskola fentartója tanintézetével később lép be, köteles a 3. §. a) b) c) és d) pontjaiban elősorolt járandóságokat visszamenőleg is, és pedig 4%-os késedelmi kamatokkal együtt akként leróni, mintha a jelen törvény életbeléptekor állt volna be a nyugdíjintézet kötelékébe; ellenkező esetben alkalmazottjainak szolgálata a nyugdíjigényre nézve csakis a nyugdíj- és gyámintézetbe való belépéstől számíttatik.

A jövőben keletkező iskolák fentartói azonban kötelesek tanintézetükkel ez országos nyugdíj- és gyámintézetbe belépni, vagy alkalmazottjaik számára legalább oly nyugdíjról és hozzátartozóik számára oly ellátásról gondoskodni, mint a minőt a jelen törvény biztosít, és

pedig a nélkül, hogy intézetök tanulóit, vagy alkalmazottjaikat az adandó nyugdíjért és ellátásért nagyobb mértékben terhelnék meg, mint a minő befizetést a jelen törvény szab meg, — ellen esetben iskolájok nem számíthat a nyilvánossági jogra.

A nyugdíj- és gyámintézetből kilépésnek nincs helye.

5. §. Az országos nyugdíj- és gyámintézet javára befolyó jövedelmek az állam pénztárában a néptanítói országos nyugdíj- és gyámintézet szabályai szerint a kormány kezelése alatt álló közalapként kezeltetnek. A 3. §. a) és c) pontjaiban megjelölt befizetéseket azonban az iskolafentartók szedik be és pedig vagyoni felelősséggel a be nem folyó, vagy behajthatatlan fizetések pótlására nézve, s aztán az összegeket a szükséges hiteles kimutatásokkal együtt beszolgáltatják a nyugdíj- és gyámintézet pénztárába. Ugyanekkor beszolgáltatják azon összeget is, mely őket a 3. §. b), esetleg d) pontja értelmében terhel.

A fentartókat terhelő e fizetések behajtása az állami közadók módjára történik.

6. §. A törvény életbelépését követő minden 10 év után a nyugdíj- és gyámintézet jövedelmeiről és kiadásairól részletes mathematikai mérleg készítenő, s ha e mérleg a jövedelmek apasztását megengedi, a 3. §. b) és c) pontjaiban megjelölt befizetések mértéke lejjebb szállíttatik.

7. §. E nyugdíj- és gyámintézet a kötelékében álló tanintézeteknek nemcsak azon igazgatóira, tanáira, tanítóira, igazgatónőire, tanítónőire terjed ki, kik ez országos nyugdíj- és gyámintézet életbelépte után törvény- vagy szabályszerűen megállapított ily rendes állásokra megfelelő képesítéssel, megfelelő minőségben törvény- vagy szabályszerű módon állandóan alkalmazhatnának, hanem kiterjed azokra is, kik e törvény életbelépte előtt léptek jelen szolgálatukba, és pedig már eddig teljesített szolgálatuk beszámításával.

Oly igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők, tanítónők, kik ezen nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe tartozó s ugyanazon iskolafentartó gondozásában álló más tanintézetnél is vannak közös iskolai szolgálatra alkalmazva, az ezen közös iskolai szolgálat után egységesen rendszeresített fizetések szerint jönnek e nyugdíj- és gyámintézetnél tekintetbe. Ha azonban ez egységesen rendszeresített fizetésök magasabb, mint a nagyobb fizetésű tanintézet megfelelő állásának fizetése, a nyugdíj megállapítása csakis ez utóbbi fizetés mértéke szerint történhetik meg.

Az oly igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők, tanítónők, kik más, e nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe nem tartozó tanintézetnél, vagy más hivatalban is vannak alkalmazva, ha a másik intézetnél vagy hivatalnál nyugdíjra van jogosultságuk, ez országos nyugdíj- és gyámintézetbe föl nem vehetők; — ha pedig máshol nincs nyugdíjra jogosultságuk, csak az esetben vehetők fel ez országos nyugdíj- és gyámintézetbe, ha az ennek kötelékében álló tanintézetnél nagyobb mértékben vannak alkalmazva, mint a másik tanintézetben vagy hivatalban, s ha alkalmazásuk rendszeres, állandó s legalább is oly mértékű, mint a minő az állami tanintézeteknél szokott lenni. Ez utóbbi esetben nyugdíjigényök csakis az ezen nyugdíj- és gyámintézet kötelékében álló tanintézetben való alkalmazásuk szerint számíttandó.

Minden esetben szükséges, hogy a szóban forgó alkalmazottak magyar állampolgárok legyenek.

8. §. Oly esetben, a midőn a fentebb elősorolt alkalmazottaknak nincs természetben való lakásuk vagy

lakpénzök, a nyugdíjba számítható fizetés megállapításánál állandó járandóságuk $\frac{1}{5}$ -része lakpénznek vétetik s leszámítatik. E rendelkezés áll az esetre is, ha valamely alkalmazott lakpénze összes javadalmazásának $\frac{1}{5}$ részénél kisebb összegben volna megszabva.

Nem rendszeres s ugyanazon iskola nem minden alkalmazottjára kiterjedő, hanem csak egyeseknek rendkívüli juttatott fizetésemelés vagy pótlék (kivéve az igazgatók, igazgatónok magasabb, de rendszeres fizetését) a nyugdíjba nem számítható be.

Más részt a már megállapított s nyugdíjra jogosító fizetést az iskola-fentartó semmi körülmények közt sem szállíthatja le.

9. §. A már szolgálatban levő, föntebb (1. §.) elősorolt alkalmazottakat illetőleg, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az általa e czélra kinevezendő bizottsággal, melyben a pénzügyminiszter kiküldöttje is helyet foglal, a bekívánandó hiteles okmányok alapján s az iskola-fentartók meghallgatása után minden egyénre nézve külön állapítja meg azt, hogy a multban teljesített szolgálati idejük és élvezett járandóságuk a nyugdíjazásnál mennyiben számítható be. E megállapítást a bizottság az illetők fölvételekor az ide vágó törvények rendelkezései s azok analogiájának alapján intézi el.

Ez alkalommal az illetőknek a 24-ik korévet megelőző szolgálat ideje a nyugdíjba nem számítható be. A jövőben alkalmazandóknál azonban e megszorításnak nincs helye.

10. §. E törvény életbeléptekor már alkalmazásban levő egyének fizetésöknek és fizetésök szaporulatainak a 3. §. a) pontja szerint beszolgáltatandó $\frac{1}{3}$ részén kívül, ezen beszolgáltatandó összeg után, javadalmazásuk elnyerésének időpontjától az említett $\frac{1}{3}$ rész teljes lefizetéséig számítva, 4%-os kamatot is kötelesek fizetni. Megengedtetik azonban, hogy az őket terhelő $\frac{1}{3}$ részt s annak itt megjelölt kamatait 36—48 havi egyenlő részletben törleszthessék.

Ha valamely alkalmazottnak nyugdíjazása vagy hozzátartozóinak ellátása e törlesztés előtt következnek be, a törlesztetlenül maradt összegek az illetőnek nyugdíjából vagy hozzátartozóinak ellátásából méltányos részletekben levonandók lesznek.

11. §. Az ezen országos nyugdíj- és gyámintézet életbeléptét követő első hat évben csupán azon czímen, hogy valamely alkalmazott a 30-ik szolgálati évet betöltötte, nyugdíjazásnak nincs helye. Azontúl azonban e megszorítás megszűnik.

12. §. A felsorolt alkalmazottaknak önmaguk kérte nyugdíjaztatásuk ügyében az illető felettes hatóság véleményes előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz.

Ha valamely tanerő a tanítás és nevelés munkájára alkalmatlanná vált, a közszolgálat érdekében szükségelt nyugdíjazást a közoktatásügyi kormány megfelelő iskolai felügyelő közegének, illetőleg kiküldöttjének, vagy az iskola fentartójának, illetőleg felekezeti főhatóságának indítványára, és pedig az ügynek egy vegyes bizottság által történt megvizsgálása és előterjesztése alapján, egyetértőleg az iskola fentartójával, illetőleg felekezeti főhatóságával, a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeli el. Az itt jelzett vegyes bizottság elnökét és fele részét a vallás- és közoktatásügyi miniszter, másik fele részét az iskola fentartója, illetőleg egyházi főhatósága nevezi ki. Ha az alkalmazott a 30 szolgálati évet betöltötte, vagy a 65-ik életévet elérte, vagy pedig, ha szolgálati képtelensége közhatósági orvosi bizonyítvánnyal

nyilvánvalólag igazolva van, az itt említett bizottság közbenjárása elmarad.

13. §. Egyrészt a jelen országos nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe tartozó tanintézeteknek itt elősorolt alkalmazottjai, másrészt az 1885. évi XI-dik törvényczikk alá eső tisztviselők, tanárok és tanítók közt a nyugdíj és ellátás szempontjából viszonyosság biztosítatik, s így a már megtörtént vagy megtörtendő átlépés esetén előbbi szolgálatuk megfelelően kölcsönösen számításba vétetik.

Kiterjesztetik továbbá e viszonyosság a nyilvános népoktatási, kisdédóvó s egyéb idetartozó intézeteknek az 1875. évi XXXII. és 1891. évi XLIII. törvényczikk rendelkezése alá eső alkalmazottjaira is akként, hogy a népoktatási, kisdédóvó s egyéb ide tartozó intézeteknél eltöltött 4 szolgálati év mind a jelen törvényczikkben, mind az 1885. évi XI. törvényczikkben értett tanintézetekhez történt átlépésnél 3 szolgálati évnek és viszont az ezeknél eltöltött 3 szolgálati év a népoktatási s a többi intézetekhez történt átlépésnél 4 évnek számíttatik.

14. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter e nyugdíj- és gyámintézet ügyében évenként kimutatást terjeszt a törvényhozás elé, melyben mind a legutóbbi év mérlege, mind a nyugdíj- és gyámintézet pénztárának állapota, mind a nyugdíjasoknak és gyámoltottaknak létszáma, névsora, szolgálati minősége, a nyugdíjazás idejében elért életkora, élvezett beszámítható járandósága, a beszámított szolgálat ideje, a nyugdíjnak vagy ellátásnak évi összege, a nyugdíjazás és gyámoltás ideje befoglalva legyen.

E kimutatás egy-egy példánya megküldetik a tanintézetek mindazon fentartóinak, kik ez országos nyugdíj és gyámintézet költségeihez hozzájárulnak.

15. §. E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter biztatnak meg.

Budapest, 1893. november 15-én.

Gróf Csáky Albin,

m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter.

KÖZÉLETÜNK.

Falusi levelek.

I.

Arra kér nagytiszteletűséged, hogy irjak valami aktuális kérdéstről. Megvallom, épen most nehéz időpontban jött e bizalmas felhívás, mert nekünk falusi papoknak január hóban van legtöbb dolgunk. Ilyenkor van nálunk a gondnoki, magtári számadások rendezése, vizsgálata, mindennemű egyházi statisztikai adatok beszerzése, gondnokválasztás, egyházlátogatás várása sat. és mindennek egész terhe a lelkészre nehezül, ha ő közönyös vagy hanyag, ha ő nem szedi szerbe-számba mindezeket: akkor bizonyára a hívek részéről sem lehet várni jóakaratot és buzgóságot, akkor nincs rend az egyházban. Nekem meg épen két egyháznak az ügyeit keil minden évben rendeznem. Szerencsés lelkész az olyan, kinek legalább van egy világi intelligens gondnoktársa, a ki az anyagi kérdéseket elintézi, — de vajmi kevesen vannak ilyenek, sőt a hol lehetnének is, inkább elengedik a paritás elvéből kifolyó kormányzási jogosztást, semmint annak terheivel bajlódjanak. Hát nálunk ez most az aktuális kérdés.

Hanem van másik is, a kántor-tanítói fizetés ügye. Tudjuk, hogy régóta bajlódik a kultuszminiszter e kétős hivatal fizetésének megosztásával, a mi kétségtelenül fontos országos és felekezeti kérdés, mert ha meggondoljuk, legalább 75%-a a felekezeti tanítóknak egyszerűs mind kántori állást is foglal el, s be fog következni az idő, a mikor az állam teljesen átveszi a népiskolákat és a kántori hivatal külön ellátásáról kell egyházainknak gondoskodni.

Még 1892-ben küldött szét a tanfelügyelőségek útján a miniszter felhívást arra nézve, hogy ezen kántor-tanítói fizetések mennyisége és arányáról adjunk kimutatást és bevallottuk legjobb meggyőződésünk szerint. Nem tudjuk, hogy egyházi felsőbb hatóságunk miért mellőzte ez ügyben a kellő utasítás megadását, igen czélszerű lett volna az egyházak előljáróit felvilágosítani és tájékoztatni már csak a fizetési bevallások pontossága és egyöntetűsége szempontjából is. Hányféle felfogással, számítással volt az a bevallás keresztülve? nem csodálom, ha a minisztérium elégedetlen volt az eredményvel, — de hát magára vessen. Azt hiszem, hogy ha tervét, czélba vett munkájának természetét közölte volna az egyházi főbb hatóságokkal, s ezek rendelkezése alapján lett volna a fizetések mennyisége és aránya kimutatva: nem lett volna szükség egy mostani országos újabb összeírásra.

De jóságos Isten, minő munkálat folyik most ez ügyben? A tanfelügyelőség nem érkezvén (!) reá, kiadták a szolgabíráknak e munkát; a szolgabírák községenként megjelennek, hozván magukkal terjedelmes és komplikált rovatokkal ellátott íveket, s azok betöltésére vonatkozó hosszas utasítást; eredménye az, hogy sem egyiket, sem másikat nem értik, de nem is érthetik és a hány járás, annyiféle munkálat fogja a chaotikus anyagot adni a minisztériumnak a kántor-tanítói fizetés összegének megállapítására és szétválasztására nézve. A mi járásunkban így tett: felszámította az utasításban kiadott becslés szerint az összes fizetés értékét, ebből levonta a lakást, a tanítót mint illet kétségtelenül illető javadalmat, p. u. tandíjat, alapítványt, — az ettől maradt összeget aztán két egyenlő részre vágta, s fele tanítói, fele kántori fizetésnek vététt. Más járásban miként vették fel, nincs róla tudomásom. Hogy mi czélja van a kormánynak ezzel, még most tisztán nem áll előttünk, de bármilyen czélja legyen is ez elkülönítésnek, nekünk kellene megállapítani az arányt. Ha azt akarja megtudni, hogy mennyi tanítói fizetést kell a minimumra kiegészíteni, ezen felszámítási rendszerrel legalább 80%-át pótolnia kell, rendelkezik-e erre elegendő pénzzel? Ha e szétválasztás alapján számítja az egyes tanítóknak az országos nyugdíj mennyiségéhez való igényeit megállapítani, nem méltánytalanságot követ-e el legtöbb iránt?

Ráadásul még egy aktuális kérdés. A napokban azt kérdezi tőlem a községi bíró, nem jött-e hozzám az egyházi hatóság útján utasítás a lelkészi fizetések bevallására nézve? mert egy pénzügyi titkár azt mondta, hogy a papi fizetések összeírtnak, s ezután a rendes adóval vettettek ki és szedetnek be, a lelkészek mind az adóhivataltól fogják fizetésöket kapni. Nagyot néztem, boldog nemzedék! (?) hiszen alig két éve, hogy kértük az 1848. XX. t.-cz. életbeléptetését és íme itt van. Hát bizony bíró uram, én hozzám e tárgyban semmi megkeresés vagy utasítás nem jött. Azt hittem, valami téves értelmezés van e tárgy körül s pár nap alatt majdnem elfeledtem az egészet, a mikor a jegyző jött hozzám nagy rovatos foliánssal, kérvén, hogy soroljam fel kiktől mennyi fizetésem van, vagyis a különböző anyagi hely-

zetben levő egyháztagnak minő összeggel járulnak a lelkészi fizetéshez? Az íven ott van a róm. kath., ref., gör. kath. és izráelita lelkészek rovata. Azonban ez összeírásnak sem lehet czélját ismerni, mert sem az egyes egyháztagnak vagyoni helyzete nincs szabatosan körülírva, sem azt nem kérde, melyik osztályban hány fizető van, sem az egész fizetés összegéről nem tesz említést, — ennél fogva még kombinálni sem lehet, hogy mit akarnak hát ez összeírással?

Hogy mindezekről van-e tudomása egyházi felsőbb hatóságunknak, nem tudom, s kérdésbe teszem, nem nyerhetnénk-e ezekről felvilágosítást mi szegény falusiak?

S.—s.

IRODALOM.

Könyvismertetés.

Evangeliumi Elmélkedések. Irta Dicsőfi József, a debreczeni ev. reform. theol. akadémián volt nyilv. r. professor s most a debreczeni ev. reform. egyház egyik lelképásztora. Debreczen, kapható Telegdi K. Lajos könyvkereskedésben. 1893. Ára 3 o. é. forint. Terjedelme 390 lap.

Mély komolysággal, széleskörű tudományos készültséggel, éles exegetai érzékkel, dogmatikai alaposággal s lelképásztori hivatottsággal ismerteti szerzőnk, ez értékes munkájában, az evangeliumi keresztyénség örök igazságait és sarktételeit oly modorban, hogy midőn a szóban forgó nagy kérdéseket tudományos alapon kifejti és megoldja, ugyanakkor egyszerre mind a nála megszokott világos, meggyőző és találó alkalmazással, amaz evangeliumi igazságok és életelvek áldását is felmutatja. Az egész mű vezérlő gondolata az Isten országának igazsága. Erre utal már a 116 lapra terjedő tartalmas „Bevezetés“ is, melyben szerző a vallás, a kijelentés, a keresztyén vallás és a szentírás lényegéről s a vallás és tudomány egymáshoz való viszonyáról s a vallás és tudomány csillámlik át a hasonló terjedelmű I. rész egész menetén is, mely Jézus Krisztus személyiségét rajzolja s tárja elénk híven, élénken jellemző vonásokkal. A II. főrészben aztán (208—387 l.) különösebben Isten országa titkainak mind az értelmet kielégítő, mind a szívet megnyugtató felderítésével foglalkozik. Ezt pedig — hogy nevezetesen a fenforgó nagy kérdésekre mind az értelmet kielégítő, mind a szívet megnyugtató feleleteket tud adni — az által érte el a jeles szerző, hogy nem vágyott több tudásra, mint a mennyit a szentírásban talált s még fölemelt fővel és meleg szívvél nyomozza mindazt, a mit tudni lehet és kell is, addig szent tisztelettel elkerüli mindazt, a mit tudni nem is lehet, de nem is kell, p. o. a síron túli titkok lepleinek feltárását (323. l.). Az isteni kijelentés talapatáról soha sem lép le, hanem tudatos meggyőződéssel és kételkedés nélkül való hittel tesz vallást Krisztusról, hogy ő Istennek ama Fia, kinek az örök Istenhez páratlan viszonya van, egyetlen, csodás, szemé-lyes viszonya, a mely viszonyban ő mindennel bir, a mivel maga az Isten, s a mely viszonyban ő úgy ismeri Istent, mint rajta kívül senki (56. l.). Szerzőnk eme christologiai vallástételét kiváló mérvben kell méltányolnunk, a mennyiben a jelenkori theologiai irodalom hirdett nevű szakfőrfiai közül már igen sokan, pusztán a „tudományos“ és „tudós“ cím csalfa látszatának megmentése czéljából olyan útvesztőkre tévedtek, a melyeken az örök élet és igazság fejedelmét, Krisztust, soha meg

nem találhatja egy halandó sem. Szerzőnk azonban nem haboz, nem bocsátkozik sikertelen elméletkezésbe, nem kísérletez, hanem az Irás bizonyágtételét hirdelve, keresztyén tudóshoz méltó hangon szól a vallás, kijelentés és hit nagy tényeiről, melyeknek központja Krisztus. Ellentétben azokkal, a kik a történelmet maguk csinálják, mint p. o. Renán s eltérőleg azoktól, a kik Krisztusnak az Istennel való pusztá erkölcsi lényegazonosságát tanítják, mint p. o. voltaképen Weiss B. is: szerzőnk nyilván vallást tesz Krisztusról, hogy Ő az Isten Fia, a ki istenfiúságának felséges tudatát lelke szentek szentjében hordozta, a mely tudat az ő lelkével, egész életén át össze volt forrva. És ez igazság felmutatása folyamán hallgatóihoz, vagy mondjuk, olvasóihoz fordulva így szól: „Semmit el ne mulasztatok, hogy őt az Isten ama Fiának felösmerhessétek. Ettől függ siron inneni és siron túli boldogságotok“ (15. §.).

Epen így az evangéliomokban, mint az Isten kijelentésének történeti okmányaiban leírt tényre igazolja, a bűnbocsánat és örök élet bizonyosságát is. Ez a tény — Krisztus váltásghalála, melyből tökéletesen megismerjük üdvünk nagy titkát, megismerjük a bűnbocsátó Istent, mint irgalmas szerető mennyei Atyát, a kinek bűnbocsátó kegyelmében és akarataiban minden kételkedés nélkül meghiszünk. E váltásghalál „áldozat“ és „váltásdíj“, melyet a Megváltó teljesített sokakért; ez a halál mi reánk nézve legelső égi sugara amaz örök életnek, melynek titkait Krisztus tárta fel előttünk (10. §.). Igen; a közöttünk élt és meghalt Fiu megmutatta nekünk saját személyiségében az Isten legfőbb örök célját; viszont az Atya, az Ur Jézus feltámasztásában megbizonyította úgy az általa szeretett s hozzánk elbocsátott Fiút, mint azt az isteni célt, a melyért önmagát a Fiu egy egész szenvedésteljes életre áldozá. Itt felmerül az a kérdés: Vajjon megtörtént-e Krisztus csodás feltámasztása? Szerző az ezen történeti tény igazságában kételkedő, vagy azt agyafurt okoskodásokkal czáfolgatni törekvő emberekkel ellentétben, szent tisztelettel s erős hittel védelmezi a husvéti evangéliomot, Krisztus Urunknak testi feltámasztását, melyre nézve az egész új szövetség egyhangú tanúbizonyosságot szolgáltat (168. kk. 1.). Szinte kérdezhetném most már: Kell-e ennél több bizonyosság e mű kiváló értékének s fontosságának igazolására? Ugy ezen sarkigazságok felmutatásában, mint általában véve az Ur személyiségére vonatkozó összes szakaszokban, a szerző meggyőző érvelési s jeles írásmagyarazói tehetsége, valamint a bibliában való teljes otthonossága tűnik előbbé nyomról-nyomra mindenütt. Hogy az egész műből különösebben is kiemeljünk egy-egy remek szakaszt, felhívjuk a figyelmet egyebek közt az „Advent“ című szakaszra, mely a nyugoti és keleti világ lelki s erkölcsi állapotának, a bölcsészet, morál, állami és társadalmi élet romlásra jutásának páratlanul hű, találó és tömör rajza. Egyébiránt szerzőnknek általánosan ismert írói jellemvonása a világosság, tömörség és közvetlenség s írmódorához szinte szoknia kell annak, a ki a theologiai kérdések ilyen jellegű taglalásában még gyakorlatlan.

Előbb azt mondtuk, hogy a mű II. része, az Isten oszága titkainak felderítésével foglalkozik, most még azt tesszük hozzá, hogy tehát ebben a részben, a főtételhez hiven, amaz ország intenzív és extenzív terjedése s leendő megvalósulása tárul fel előttünk, midőn szerző az Ur Jézus felséges paraboláit tudományos és alkalmazott modorban magyarazza, kommentálja. Ha a részletek hű ismertetésébe akarnék bocsátkozni, minden egyes §-nál meg kellene állapodnom s egyről-egyről egy-egy tanulmányt kellene írnom. Mert szerző

gondolatmenete újabb gondolatokat ébreszt; fejtegetéseinek lánczolatossága egymásutánja elmélkedésbe merít s — a mint mindennapi frázissal kifejezni szokták — magával ragad. Az én figyelmemre legalább lebilincselő hatást gyakorol az író s gondolom, hogy sokan fognak osztozni a véleményemben, ha egyszer a művet figyelemmel végig olvassák. E helyütt csakis a főbb gondolatokra utalok. — A keresztyén vallás, mint egyetlen tökéletes vallásrendszer fogalmának meghatározásánál, szerzőnk az Isten országának fogalmából indul ki; innen van az, hogy a „Bevezetés“ folyamán (37—73. l.) behatóan foglalkozik az Isten országának eszméjével, hogy aztán annál hivebb vonásokkal tüntethesse fel előttünk a keresztyén vallást, mint a lelki váltás s az erkölcsi tökéletesedés vallását. Ám az Isten országa olyan ország, melyben Isten uralkodik. Ezt az országot Krisztus hozta el hozzánk, közénk, belénk. Ebben az országban ismerjük meg Istent, mint rajtunk nemcsak segíteni tudó, hanem akaró, szerető Atyánkat és pedig megismerjük tökéletesen az ő Fiától, Krisztustól, ki mint ilyen, tökéletesen ismeri az Atyát. És az ő kegyelméből gyarapodunk az Isten igaz ismeretében, az ő Szentlelkében napról-napra. (71. l.) Ez ország alap-törvénye az Isten akarata (38—41. l.) a tagok tetteinek zsinórmértéke a szeretet. E szeretetben szerzik meg a tagok az Isten gyermekeinek díszét: az igazságot, azt az erkölcsi minéműséget, Istenhez való méltóságot, melynek alapján egyedül léphetnek viszonyba, életközösségbe az igaz Istennel. Így gyulad fel a valódi tagok értelmében az igazság fáklyája s ez az ösmeret-beli igazság szabadokká teszi őket, az Istenhez, az emberekhez és a világhoz való viszonyukban. (47. l.) Ennek az országnak munkája e világon folytonos és szakadatlan; tökéletességre fog jutni majd ama napon, melyen a Megváltó ismét eljövend, most már nem hogy elhossa, hanem hogy tökéletességre emelje ez országot. (55. l.) Ime tehát különbség van az egyház és az Isten országa között; emezt Krisztus hozta, amaz a történelmi fejlődés eredménye, amaz előbb létezett, mint emez. Az egyes egyházak azonban egy egységet alkotnak, ha egy a céljuk és feladatuk, t. i. Isten országának megvalósítása. Ezek mind munkálói, eszközei Isten országa megvalósulásának, mert társaságba egyesítik és társaságban segítik hiveiket ama közös nagy célra; ében tartják Istennek a Jézusban megjelent kijelentését stb.

Temérdek bibliai, theologiai gondolatot és tartalmat találunk rendszerbe foglalva e mű második részében, melynek fő czime „a Jézus Krisztus tana.“ Itt a synoptikus evangéliomok alapján, hat szakaszban szól a szerző elsőben is az Isten országának jelleméről (208—236. l.); azután ez országban a mennyei Atyáról és az ő Fiáról mint hűséges jó Pásztorról. (237—273. l.) Majd előadja, mik a tagság feltételei (274—307. l.) s mik annak akadályai Isten országában (308—344. l.). Végül két szakaszban az Isten országa tagjainak jellemvonásairól (345—379. l.) és ez ország jövőjéről (380—388. l.) elmélkedik. Pusztán e czimtételek után inculva, alig tudná elgondolni a laikus olvasó, hogy az ilyen taglalás mily sok tanulmányt, éber figyelmet s ügy-szeretettel feltételező munka ám. Az exegeták régóta és sokat fáradoztak már azon, hogy Jézusnak a mennyek országaról szóló paraboláit teljtartalmilag kifejtsek s feltárják. De azért a jelen nemzedéknek, sőt még az utánunk következőknek is bőséges alkalom nyílik a nyomozódásra. Ez a kincses bánya még rengeteg sok gazdagságot rejt magában. Fontolóra veendő itt minde-

nek előtt az, hogy már maga az a tanítási mód, a mely szerint Jézus, az Isten országának lényegéről s titkairól szól, oly különleges jellegű, hogy annak megfelelő hű mását, egyetlenegy vallás irodalmában sem találjuk. Eként csakis az a mennyei tanító szólhatott, cuius schola in terra, cuius cathedra in coelo est. Még az apostolok közül sem bátorkodott egy sem ilyen modorban tanítani. Nem valami egyszerű feladatot teljesített tehát szerzőnk, midőn a synoptikusokban foglalt példázatokot, az ide vonatkozó gazdag irodalom teljes áttanulmányozása után, a mi hazai theologiai irodalmunkba bevezette s fejtegetéseit, elmélkedéseit hitfeleink lelki épülésére s a tudomány előbbvitelére közrebocsátotta. Az egyes parabolák tartalmát találóan jelzik az egyes megfelelő czimek, melyek után nyomban fel lehet ismerni, miről is van szó. P. o. „a bolond gazdag“ (Lk. 12, 16—21.), „a rimánkodó barát“ (Lk. 11, 5—13.), „a gaz adós“ (Mt. 18, 23—35.), „a gaz bíró“ stb. Ezzel kapcsolatban kell megemlékezni arról, hogy szerző a felvett szöveget nagyobbára egészen saját fordításában közli, a mely fordítás általában véve erőteljes, világos, szabatos, de egy-két helyen — noha a gondolat és fogalom kifejezésének előnyére — teljesen szabad fordítás, p. o. *καταίμαξ πάλιν ἐπὶ τὸν* — torkon ragadá őt (Mt. 18, 28.); vagy *οὐκ ἔστιν ἰσχυρότερος* (scil. *πλοῦτος*) *ἐκτελέσει* — nem lévén képes bevégezni az építkezést, mely accusativus bővítés (Luk. 14, 29.); míg már *τὴν ψυχὴν σου πῶς σώσεις* (Ján. 10, 15.) következetesen van fordítva egyformán, az azonos tétellel 17. 18. vv., továbbá *καταίμαξ* (Mt. 25, 13) találóan van határozóval kiegészítve stb. Nyelvészeti szempontból, röviden csak azt mondhatjuk, hogy a kánon mindkét felének idézett és magyarázott szavaiból is ítélve, nagy alaposággal és éles elemző érzékkel bíró bibliai philologust tisztelünk a szerzőben s kívánatos volna, ha ezen a téren ezután is minél több ízben méltányolhatnók őt.

Szólanunk kell még a műben érvényesülő apologetai erőről. Voltaképen az egész munkát a hitvédelmi szellem ömöli el s hatja át, de mégis különösebben tapasztalható az apologetai elem a „Bevezetés“-ben, a hol a vallást, kijelentést, szentírást és keresztyénséget, egyfelől a tudomány s bölcselkedés tulkapásai, másfelől a rajongás végzetes csapongásai ellenében, bibliai alapon s tudományos modorban védelmezi. Az ilyen józan kritikai fejtegetéstől ne féltsétek se a bibliát, se a keresztyénséget, se a protestantismust, sőt inkább az ilyen tudományos védelemtől a legjobb eredményt várhatjátok. A bármely oldalról támasztott ostromok ellenében csakis a tudomány erejével küzdhetjük ki a győzedelmet, oly értelemben és oly módon, a mint az, a szerző művéből ezen Lap mult számában közlött „Mutatvány“ szerint is czélozva van. Természetesen vannak még mindig olyan nyílt kérdések, melyekre a tudományos vizsgálódás, egyetemlegesen megnyugtató kibontakozást ez idő szerint még nem tud nyújtani, p. o. arról, hogy vajjon az emberiség ős vallása monotheismus vagy polytheismus volt-é? avagy hogy a bűnbocsánatot bárki is, csak a keresztyén gyülekezeten belől élvezheti-é? — még mindig lehet pro et contra vitatkozni. De p. o. az inspiratio elméletét a tudomány már annyira tisztázta, hogy szerzőnknek e tárgyról szóló előadása semmi további igazolásra nem szorul. És kell-e több bizonyosság a teljes írás védelmére, mint szerzőnknek alapos kutatás nyomán kifejezett eme tétéle: „Az ő szövetség tekintélyét biztosítja az új. Az ő szövetségi szentírás az újnak legtermészetesebb, így legelső magyarázó könyve, kommentárja!“ (96. l.) Vagy ki szólhat határozottabban

a szentírás isteni tekintélyéről, mint ő, mikor ezt mondja: „Mi a szent könyvben Istennek előkészítő s aztán tökéletes és így teljesen bevégzett kijelentését találjuk.“ (101. l.) „Ez ama szentírás, mely az Atyához, a Fiuhoz és a Szentlélekhez vezet el bennünket élő hitre és e hitben már e földön örök életre!“ (103. l.) Valóban hitvallási könyvbe illő alapdogmák ezek. Azzal az őszinte óhajattal ajánlom hát tudós szerzőnknek ezen mara-dandó becsű, kitünő munkáját: vajha minél többen olvassák, megérteneék s terjesztenék! — Méltán meg-érdemli.

Dr. Erdős József.

A határkőnél.

(Folyt. és vége.)

A belmissió mezeje még kopárabb, mint a külső alkotásoké; itt még vajmi keveset építettünk. Az egyház belélete sokkal kevesebb gondban részesült, mint a külső. Ugy elfoglal bennünket a külső építkezés; a latható nagy alkotások tervezetése úgy oda vonja figyelmünket, hogy a kik ebben a munkában részt nem veszünk, bámulatunkban kiejtve kezeinkből a fundamentum lerakásánál használt vakoló kaivalunkat, csudálkozva csak azt a fényes tetőt látjuk, mit az építő mesterek az általunk lerakott fundamentomra akarnak felhúzni, nem vevén észre, hogy mi azt még el nem készítettük. Félő, hogy a remek alkotás erős fundamentum híján levegőben fog függeni, mit a nagyon is liberális törvény támasztotta szabadabb, erőteljesebb levegőmozgás örökösen himbálni fog. És úgy látszik: az egyház belsejének az építése sokkal nehezebb. Ez a munka szokatlanabb, mint azéi; a talaj ennek munkásai tájékozatlanabbak, mint azéi; a talaj sem olyan alkalmas itt, mint amott. Ott a meglevőkhöz építenek, a csonka épületeket fejezik be; itt a ferde építményt: előítéletek, szokások, nem akarás sziklaköveiből épített házat kell alapjában, tájékozatlan, rendezetlen munkás seregnek szétbontani és teljesen újat építeni; de az aczélos kövek engedni nem akarnak, a munkások közül sokan a nehézségektől visszariadva, hozzáfogni sem akarnak, mások a munka kezdetén már csüggedten félreállnak, — nagyon kevés dolgozik lakadatlan.

Kép nélkül szólva, lelkipásztoraink nagy része még nem kezdte meg az evangélizálást. Ott állunk, hogy ma még belmissiót, vagy kura pásztorálist teljesítő lelkipásztor a magyar prot. egyházban alig találunk. Fáj-dalom! a másik oldalon meg az áll, hogy van eset, a melyben az evangélizációnak minden módja lehetetlenné van téve, de mint végső okra, itt is a lelkipásztorok mulasztásaira lehet visszamenni. E tekintetben azonban alig van lelkipásztor, a ki a legnagyobb nehézségekkel, gyakran rosszakarattal is ne volna kénytelen küzdeni, úgy, hogy elmondható, intra muros peccatur et extra.

Pedig ha azt az evangéliumi prot. szellemet, mely olyan tiszteletreméltó módon nyilatkozik napjainkban az Alföld protestánsainál, folytonosan és mindenütt ébren tartanák az arra hivatottak: bizony többet lehetne elérni népünknel az egyház javára, mint az a szomorú kóros állapot, hogy az országos közalap jövedelme 1888. óta évről-évre csökken; mint az, hogy míg a Debreczeni Protestáns Lap jó idő óta minden számban hozzá az egyetemre nagyobb összegben adakozók lélekemelő sorozatát, a kolozsvári Prot. Közlöny még alig valamit mutathatott fel a kolozsvári theol. intézet támogatásában; sőt még erre is a Királyhágotól juttatnak. Szerencséje

egyházkerületünknek és azon intézetnek, hogy püspököknek vállalai elég erősek ezerek terhének hordozására.

De végzek immár. Ülvén a határkövön a mult és jelen esztendő között, szomorú látások merülnek fel lellem előtt a multból s a jövődönnek is néhány álmyszerű képe révedez előttem.

Míg mi a lelkek megerősítését Isten igéjével még alig kezdtük meg: íme a liberális korszellem már fel is állítá a legveszélyesebb tört a gyenge lelkek megfogására a korlátlan vallásszabadságban. Kor kívánta szükség ez, igaz, de a melyet a megvalósulás még sem fog igazolni; e mellett pedig azt is joggal megkérdhetnők attól a korszellemtől, hogy miért nem teljes az ő liberálizmusa minden irányban? Miért nem adta meg azt, a mi előbbvaló lett volna: a teljes vallásegyenlőségnek és a teljes polgári szabadságnak is minden biztosítékait?! Nem fogja a gyakorlati élet igazolni a korlátlan vallásszabadságot, mert hazánk közönsége annak észszerű felhasználására még nincs előkészítve. Ugy hogy azt, a teljes vallásszabadság nem az egyéni, önálló és így annál erősebb vallásos hitre fogja vezetni elvetésével az egyház gyámkodása nyűgeinek, hanem vezetni fogja a nép nagy tömegét is hitetlenségre, vallástalanságra. Majd aztán egy ponton a két ellentétes irány összehalmozván, mint két, összeölekezett szélroham, felforgatják a társadalmat s megrendítik annak vallás-erkölcsi alapját.

E rázkódás előbb vagy utóbb be fog következni és ez nem új dolog lesz a nap alatt. Abból a nagy bonyodalomból, a melybe keverte a világot az újra feltámadott zsarnok uralmi vágy kormányzásban, társas életben egyaránt: ebből a tehetetlen emberi erő csak Isten irgalmasságából fog majd kimenekülni.

A pusztulás iszonyatoságai után pedig újra kezdődik minden munka úgy a földi országok, mint az Isten országa újraépítésére, az élet törvényei szerint.

Harasztos.

Nagy István,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Ev. ref. egyházunk zsinati küldöttsége** e hó 25-dikén tisztegett király ő Felsege előtt Budapesten, kifejezve a hódolatot és hálát egyházi törvényeink szentesítéséért. A küldöttség vezetői Kun Bertalan tiszán-inneni ev. ref. püspök és Tisza Kálmán, mint zsinati elnökök valának. Egyházkerületünket a küldöttségben Kiss Áron püspök, gróf Degénfeld József és Horthy István egyházmegyei gondnokok és Széll Kálmán esperes képviselték.

— **Debreczeni egyetem.** Debreczen példája buzditólag hatott az egész tiszánföldi egyházkerületre; sőt e haza legtávolibb részein lakó polgártársaink is megértették a tudomány géniuszának hatalmas szózátát s a mindenfelől felzúgó viharok és áramlatok ellenére is halad az építés munkája, lassan bár, de biztosan előre. Kétségkívül nagy lendületet fog kölcsönözni az egész ügynek a tavaszi egyházkerületi közgyűlés, melyen az eddig elért eredmények összesítve s hitelesen kimutatva, az egyházi főkormányzó testület elé terjesztetnek. Ez idő szerint még pusztán a részleges jelzésekre szorítkozhatunk. Ujabban küldötte be a mezőkeresztesi ref. egyház 600 koronáról szóló alapító levelét

s Szarka Boldizsár szatmármegyei esperes az egyházmegyéjében eszközölt gyűjtés eredményeként 131 kor. 26 fillért. *Józsefháza* 11, *Timár* község 10, B.-Szent-Mártonból Kiss A. ref. lelkész és Gyáni F. jegyző 2—2, Tiszakerecsényi egyház 8, Tiszakürti egyház 50, Szük K. ottani lelkész 20, Olcsva-Apáti 18 kor. 60 fil., ottani lelkész Kósa Dániel 20 koronát adományoztak. *Debreczenben* ez idő alatt a csapó-utczai első tizedben Hajdu Gyula tanácsnok és Szilágyi Imre ügyvéd készpénzben 444 koronát gyűjtöttek; ezenkívül Hajdu Gyula és Sthal Géza járadék-kötvényen 200—200 koronát ajánlottak. A péterfiái első tizedben Géresi Kálmán és Bosznay István tanárok ivén készpénzben 208 korona folyt be. Ugyanazon gyűjtőknél Szikszay Lajos építész 400, Vecsey Imre 200 korona, Domokos Kálmán 200, Tóth István építész 200, Szilágyi Péter és testvére 100 koronás alapítványt tettek, — továbbá 4 évre kiállított kötvényen összesen 80—80 koronát ajánlottak Győry Elek, Rózsa Sándor, 40 koronát Wessprémy Károly. A kossuth-utczai második tizedben Horváth János és Biczó Gyula építőmesterek 170 koronát gyűjtöttek; Szabó Kálmán ugyanezen ivén 100 koronás alapítványt tett. Dicsőfi József lelkész és társa gyűjtése a varga-utczai II. tizedben 86 kor. 8 fil. — Kósa B. s társa 30, Nagy E. és Erdélyi F. 60 koronát gyűjtöttek, Pénzes Sándor öt éven át 20 korona járulékot ajánlott. Peleskey J. és dr. Orbán J. gyűjtőivén 315 korona 40 fillért adakoztak a Csapó-Vár-Nyomtató-utczai egyik részén lakó polgárok, kik között dr. Szentpály Béni 200 koronás adományával tűnik ki. A Ludovika honvéd tisztképező akadémiá református vallású növendékei Petri Elek budapesti theologiai tanár utján 100 koronát küldöttek. A varga-utczai harmadik tizedben Szabó Miklós és Kovács János gyűjtése 42 korona. A *h.-nánási* ev. ref. egyház 2000 és *Csege* község képviselőtestülete 1000 s *H.-Dorog* község 4000 koronáról szóló alapító levelöket beküldöttek a ref. püspöki hivatalhoz.

— **Gyászhirek.** *Tisza Istvánt*, egyházi és társadalmi életünk egyik kimagasló vezéralakját nagy családi veszteség érte. Egyetlen kedves leánykája Juliska, a család szemefénye folyó hó 19-én difteritisz következtében Kocsordon elhalt. A mély gyászba borult buzgó keresztyén családnak szívből kívánunk vigasztalást, erőt és megnyugtatót az élet Urától, Istentől! — E hó 22-én hunyt el továbbá *Pereszélyi János* győri ev. ref. lelkész s a dunántuli ev. ref. egyházkerület jegyzője 63 éves korában. Áldás és béke lengjen az Ur munkás szolgájának porai felett!

— **Még egyszer a hirhelt színes boritékról.** E tárgyban a következő nyilatkozatot vettük: *A „Beküldetett” közlemény írójának.* Felvilágosításul tudatunk kell az ismeretlen gyanúsítóval a következőket: 1. A *„Sárospataki Lapok”* szerkesztősége nem ígért *„színes”* boritékot, hanem — a lap épségének megőrzése végett — egyszerűen csak boritékot. 2. A *„színes boriték”* a Sárospataki Lapoknál nem *„üzlet”*: sem az Irodalmi Köré, sem a szerkesztőségé; még csak nem is tulajdona egyiknek sem, hanem tulajdona az a nyomdásznak, a kivel szemben azonban ki van kötve, hogy hirdetni valót csak az Irodalmi Kör másod-elnökének helyben hagyó véleménye mellett nyomathatja ki. 3. Ha *„üzlet”* volna is a *„színes boriték”*, a szerkesztőséget akkor sem érhetné semmi vád, mert a *„Sárospataki Lapok szerkesztője”* — a mint a *„Beküldetett”* írója által idézett szerkesztői üzenet is igazolja — egyszerűen csak szerkesztő, az Irod. Körnek szerény bizalmi munkása és *nem „laptulajdonos”* is! Az üzleti lélekből nincs

bennünk egy leheletnyi sem. Sárospatak, 1894. jan. 16. A „Sárospataki Lapok” szerkesztősége. — **Válassz a felvilágosításra.** A tények ellen épen oly nehéz rugódozni, mint az ösztön ellen. (Cselekedetek könyve 9, 5.) A „Sárospataki Lapok” szerkesztője egy évvel ezelőtt ezt modá: „ha Irodalmi Köriünk üzletét akar csinálni, bizonyosan borítékba teszi lapját”: most pedig a szerkesztőség (melyben valószínűleg a t. szerkesztő úr is befoglaltatik) azt állítja, hogy „a színes boríték a Sárospataki lapoknál nem üzlet.” Ha e két nyilatkozat homlokegyenest nem ellenkezik egymással: 20 fokos hidegben dugjanak a Bodrog jege alá! Azt pedig, hogy „a Sp. L. szerkesztősége (helyesen: az Irodalmi Kör) nem ígért színes borítékot, hanem egyszerűen csak borítékot”, — de mégis színes borítékot ad: mint a kérdés lényegére döntőleg ható fontos momentumot, magam részéről is konstatalem s e finom megkülönböztetéshez örömmel gratulálok. A tényállással ezekben végezvén, legyen szabad még annyit megjegyezmem, hogy ha valakinek saját nyilatkozatát szóról-szóra a fejére olvassák, az lehet az illetőre nézve nagyon kellemetlen, de végképen nem gyanúsítás: azért is a mélyen tisztelt szerkesztőség engedelmével „ismeretlen” maradok ugyan, de „gyanusító” nem vagyok. Végezetre, ha egy ismeretlen jámbor olvasónak szabad lenne a mélyen tisztelt szerkesztőséghez még egy jó szót szólani, azt mondanám, hogy ne méltóztassanak olyan nagy néven venni, ha nagy rajtok is beteljesedik az Irás, mely is e képen szól: „Aminemü itélettel ítéllek, olyannal ítéltek: és aminemü mértékkel mértek, olyannal mérnek nektek.” (Máté 7, 2.) Ama bizonyos jámbor olvasó. — **Mindezekre a magunk részéről a következőket jegyezzük meg:** A milyen kicsinyes volt a támadás, a melyet a Sárosp. Lapok szerkesztősége egy évvel ezelőtt Lapunk ellen, ennek újabb alakban, színes borítékkal való megjelenése alkalmával intézni jónak látott, épen oly közönynyel és nyugalommal szenvedtük azt el. Most, a midőn ugyanaz a szerkesztőség mindenki előtt azonnal felöltő következetlenségbe esett, s az több oldalról konstatalván, Lapunk egy barátja részéről beküldött s a 2-dik számban közölt néhány szelid emlékeztető sort is kiadtuk a nélkül, hogy az egész dologhoz csak egyetlen szó megjegyzést is csatoltunk volna. Teljes elégtétel gyanánt szolgált ránk nézve az, hogy rajtunk kívül álló egyének, mondhatni olvasó közönségünk és a többi testvér-lapok állították helyettünk a Sárosp. Lapok szerkesztősége elébe a szükségképen kínálkozó morális tanulságot. Most is hallgatással közöltük volna e nyilatkozatokat, ha a megnevezett szerkesztőség lapjának utolsó (4.) számában azzal nem gyanúsít minket, hogy „szemet szurt” nekünk a Sárosp. Lapok színes borítéka s Lapunk barátját, a ki semmit sem tett egyebet, mint hogy az ellenünk intézett múlt évi támadást s a Sárosp. Lapok mostani színes borítékát egymás mellé állította, „gyanusító”-nak nem nevezi. De most már először is azt a kérdést kell intéznünk — nem a S. L. szerkesztőségéhez, hanem az érdektelen közönséghez, hogy vajjon ki a gyanúsító? Az-e, a ki a hirdetésekre felhasznált színes boríték miatt minket úzérkedéssel vádolt, kétségkívül abból a czélból, hogy Lapunk irányában az olvasó közönség körében kedvezőtlen hangulatot támaszson saját vállalata előnyére; vagy pedig az, a ki ezt az eljárást az érdemes szerkesztőségnek emlékeztetőbe hozta akkor, a mikor egy év mulva ugyan ő saját lapját a kicsufolt színes borítékba öltöztette? Azt kérjük továbbá, hogy lehet-e kárhóztatni tisztességes üzletek eladási hirdetményeinek s általános ajánlatainak bármely lap által

való közzétételét akkor, a midőn ebben a világ legtekintélyesebb sajtó-organumai, még azok is, a melyek az állam firmája alatt jelennek meg, semmi illedelemben utköző dolgot nem találnak, sőt a közlés alkalmait felkeresni sem tartják magukhoz méltatlan eljárásnak? Lehet-e különösen elítélő szót emelni, kellő belátás és jóakarattal mellett, ismerve prot. időszakai sajtónk siralmas és küzdelmes viszonyait, a Debr. Prot. Lap ellen a miatt, ha a hirdetésekben kínálkozó csekély jövedelmet is igyekszik felhasználni arra, hogy hivatásának minél jobban megfelelhessen s az olvasó közönség méltányos igényeit, annak különösebb megterhelése nélkül, lehetőleg kielégíthesse? Hogy mindezen kérdésekre a feleleteket megkönnyítsük s annak alaposságát biztosítsuk, legyen szabad még a t. olvasó közönség figyelmébe ajánlanunk a következőket: A Debreczeni Prot. Lap tudvalévőleg privát jellegű vállalat, s így, habár nem haszonra, hanem egyházi és iskolai közérdekeink szolgálatára áll fenn, azon vállalat anyagi oldaláért is a felelősség kizárólag a szerkesztőségre nehezedik, az u. n. koczkázatot senki más nem viseli, mint a szerkesztők maguk. A Sárosp. Lapok ellenben a Sárospataki Irodalmi Kör közlönye, a szerkesztő ott egy fillért sem koczkázta, az évi tiszteletdíjat azonban minden szerénysége és áldozatkész önzetlensége mellett is, megérdemlett munkadíj gyanánt, sőt bizonyára a többreérdemes munkás jogos önértékével vágja zsebre; s ekként épen oly természetes, a milyen nagy szerencse reá nézve, hogy neki (a mint azzal dicsekedik is) máskülönben „a lap anyagi dolgaihoz semmi köze, tehát nincs köze a színes borítékhoz sem.” Van azonban köze, a mint megmutatta, más lapok színes borítékához, mondjuk meg, hogy miért? Azért, mert annak a közönséges emberi természetnek a hatása alatt áll a t. szerkesztőség, a mely görcsösen ragaszkodik ugyan a magáéhoz, azonban a másét sem vetné meg. Minthogy pedig azt, a mi a másé, semmiképen el nem veheti: ennél fogva az elvi álláspont és az erkölcsbíró magas piedestáljára emelkedve, gögös önmegtartóvalással utasítja azt el magától. Öszintén sajnáljuk, de nem tehetünk róla, ha Sárospatak városa az üzleti élet olyan országos vagy legalább vidéki központjává még mindez ideig nem emelkedhetett, hogy a Sp. Lapok színes borítékát üzleti hirdetésekkel könnyedén betölthetné. Azért azonban, hogy önöknek nincs, hagyjanak békét a miénknek! Hiszen önöknek a színes borítékot is ingyen adják! . . . Ne akarják tehát ránk sütni minden áron az úzérkedés bélyegét. Az erényhősökre, a mellöket verdéső, gáncsnélküli lovagokra ma épen nem jár jó idő, mert megingott irántok a közönség bizodalma . . . Minket ugyan az efféle támadás és gyanúsítás nem fog visszatartani attól a tisztességes „üzlet”-től, a mely által vállalatunknak sikerét fokozni módunkban lehet; de biztosítjuk a Sp. Lapok szerkesztőségét arról is, hogy semmiféle eszközzel sem engedjük magunkat arra a kétes erkölcsi értékű üzletre kényszeríteni, a mely önmagunk felmagasztalásával kapcsolatban, mások kisebbitésére van alapítva. A szerkesztőség.

TARTALOM-JEGYZÉK: Legújabb egyházi törvényeink. Tóth Sámuel. — Tárcza: A magyar nemzet jogállása az egyházi külső kormányzat terén. Dr. Kovács Sándor. — Fordulóponton. Ferenczy Gyula. — Tanügy: Törvényjavaslat. Gróf Csáky Albin. — Közéletünk: Falusi levelek. S.—s. — Irodalom. — A határkőnél. Nagy István. — Különfélék.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.